

WERKHUIS

De twee VONK-themanummers inzake 'zelfsturend-zelfstandig leren' geven aanleiding tot veel interessante reacties. Aangezien de trend naar aldoor meer leer(der)zelfstandigheid zowel internationaal als ook bij ons meer en meer op de voorgrond treedt en er dus zowel op onderzoeksvlak als in het veld nieuwe behoeften groeien, nemen we ons voor een bescheiden steentje te blijven bijdragen. In de rubriek WERKHUIS vindt u voortaan korte verwijzingen naar publicaties, initiatieven, websites en onderzoeksresultaten op het gebied van (begeleid) zelfstandig werken en leren. Wie weet heeft van belangwekkende aanvullingen terzake nodigen we uit ons te contacteren.

Wouter Brandt & Rita Rymenans

VAARDIG

B. Lagerwerf, F. Korthagen, K. Melief & A. Tigchelaar: *Het VAARDIG onderwijsmodel. Een praktische wegwijzer voor leraren.* Groningen: Wolters-Noordhoff, 1999, 90 p.

VAARDIG is een samenwerkingsproject van het Interfacultair Instituut voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Studievoordigheden van de Universiteit Utrecht (<http://www.ivlos.uu.nl>) en de Hogeschool van Utrecht. Het heeft intussen de status van gedeponeerd handelsmerk, zij het 'vrij

te gebruiken voor niet-commerciële doeleinden'. De auteurs gaan uit van de vaststelling dat er weliswaar een veelheid aan wetenschappelijke literatuur bestaat omtrent zelfverantwoordelijk en zelfgestuurd leren, maar dat tegelijk de kloof tussen die theorie en de (klas)praktijk onoverbrugbaar groot dreigt te worden. Vanuit precies die zorg om het hele concept van begeleid zelfstandig leren niet nodeloos te hypothekeren, is dit handige boekje ontstaan.

Het VAARDIG-model valt uiteen in twee stukken. Het VAA-segment geeft een fasering van een les of begeleidingsgesprek.

Hoofdstukken 2 tot en met 6 bespreken achtereenvolgens het element *Voortgang bespreken*, *Aansluiten* en *Afspraken maken*, aangevuld met in- en uitleidende beschouwingen omtrent de VAA-fasering. Het tweede luik over RDIG geeft vier continue onderwijskundige principes die leraren (best) kunnen gebruiken om leerders tot meer leerverantwoordelijkheid en -autonomie te brengen. In hoofdstukken 7 tot en met 12 komen achtereenvolgens aan bod: *Reflectie stimuleren*, *Dubbele doelen nastreven*, *Individueel benaderen* en de *Groep gebruiken*. De afsluitende hoofdstukjes 12 en 13 gaan in op het samenwerken en dragen van medeverantwoordelijkheid (als algemene randvoorwaarden), en op de wijze waarop het VAARDIG-model geïmplementeerd kan/dient te worden.

Deze 'handleiding' bij een uit zichzelf al erg praktisch gericht model is bijzonder leesbaar opgemaakt. Via een hele reeks ingebedde praktijkvoorbeelden en klassituatiebeschrijvingen doen de auteurs erg hun best de gewraakte kloof tussen onderzoekstheorie en veldpraktijk te overbruggen. En daar slagen ze ook in, al is het de vraag of sommigen geen aanstoot zullen nemen aan de soms nogal extreem simplistische toon die overheerst en (wellicht onbedoeld) betuttelend overkomt. Het VAARDIG-model (en deze handleiding) zijn een aanrader voor al wie inspiratie zoekt bij het implementeren van het concept 'begeleid zelfstandig leren'.

Inlichtingen over het project:
IVLOS, Postbus 80127,
NL-3508 TC Utrecht,
tel. 00-31-30-253 21 94,
fax 00-31-30-253 22 00

<http://www.bvenet.nl>

BVENET is de Nederlandse site voor het beroepsonderwijs en de volwassenen-educatie. De rubriek *Onderwijs* leidt naar een groot aantal relevante bronnen die door tal van organisaties in binnen- en buitenland ontwikkeld zijn. Wie zich aanmeldt als gebruiker, kan binnen deze rubriek een persoonlijke voorkeur aangeven. Op die manier krijg je informatie op maat. Wie doorklikt op *Begeleiding op afstand* vindt daar links naar niet minder dan 63 uiteenlopende sites van *Flexibel leren* (over het Open Leercentrum van het Horizon College in Hoorn, zie de bijdrage van Jan van der Draai in de vorige *VONK*), *FAQs about Electronic Learning* (een discussienet over afstandsleren), *SchrijfNet* (een hulpmiddel voor leerlingen die schrijfofdrachten gecorrigeerd willen hebben), *Studienet* (een onderdeel van de Open Universiteit) tot *Dave's ESL Café on the Web* (een café als virtuele leeromgeving).

HANDBOEK OPEN LEREN

P. Race: *The Open Learning Handbook. Promoting Quality in Designing and Delivering Flexible Learning*. London/New Jersey: Kogan Page/Nichols Publishing Cie, 1997², 202 p., 16,95 GBP.

Dit bevattelijke boek, geconcipieerd in het formaat dat het zelf tot onderwerp heeft, nl. een open leerpakket, gaat van start met de essentie van de zaak: hoe leren mensen? Het antwoord op die vraag wordt op een welhaast Socratische wijze (via SAQs of *Self-Assessment Questions*) aan de lezer-leerder onthuld. De meest natuurlijke wijze van leren blijkt die waarbij een gemotiveerde leerder al doende (en dus met vallen en opstaan) leert, geruggensteund door de feedback van zichzelf (reflectie) en anderen (b.v. medeleerders), waarna het geleerde geïdentificeerd en in de bredere context geplaatst wordt. Race komt zo tot zijn *Wanting-Doing-Feedback-Digesting*-model, dat als kapstok zal gaan dienen bij de verdere explicitering van de wijze waarop zijns

inziens open leerpakketten tot stand moeten komen.

In de rest van het boek, oordeelkundig opgebouwd in desnoods apart leesbare hoofdstukken, behandelt Race achtereenvolgens het ontwerpen van open leerpakketten; de leerresultaten en wat je ermee aan moet/kan; de praktijk van het opstellen van SAQs én de in te bouwen respons vanwege de open leerpakketontwerper; toon en stijl; door de menselijke begeleider ondersteunde leeropdrachten; door de computer ondersteunde leeropdrachten; tutoring en mentoring; en de inbouw mogelijkheden van open leren in onze (overwegend) traditionele (doceer)praktijk.

Race biedt een verfrissend-eenvoudige kijk op de essentie van het leerproces, en bewijst dat open leren (ook wel: flexibel leren, (begeleid) zelfstandig leren, afstandsleren, enz.) niet alleen haalbaar is, maar tevens wellicht dé sleutel kan zijn tot het doorbreken van de impasse waarin we vandaag de dag met de traditionele aanpak verzeild zijn geraakt.

<http://www.pienternet.be>

PIENTERNET is een site met kennis, informatie en weetjes, opgericht op initiatief van de provincie Antwerpen en gesteund door Cipal en de Universiteit Antwerpen. Met onder meer doorklikmogelijkheden naar

- *Educa*, de vakbeurs voor het onderwijs (zie onder);
- *Wablieft*, de duidelijkste krant van het land;
- *Afstandsleren: de (18) beste sites*, waaronder *Open Universiteit* (UFSIA), *Teleleren* en *Webleren* (VDAB). Adviezen over wat wel en niet werkt bij afstandsleren, vindt u in de rubriek *ICT-Nieuws* van *SCHOOL VOOR MORGEN*, een Nederlandse site voor ICT en onderwijs (<http://home.svm.nl>), waar ook de vakvereniging *Levende Talen* huist.

<http://web.uvic.ca/hrd/halfbaked>

HOT POTATOES is een suite met zes free-ware Windows-programma's die gemaakt zijn door een team van 'Half-Baked Software' en de University of Victoria Language Centre in British Columbia (Canada). Hoewel de programma's Engelstalig zijn, zijn ze ook geschikt voor andere talen. Ze hebben tot doel om iedereen in staat te stellen op een eenvoudige manier interactieve oefeningen te maken die op een html-pagina gepubliceerd en daar door een leerling uitgevoerd kunnen worden. De suite bestaat uit zes programma's, elk voor een ander type oefening: meerkeuzevragen, vragen met een kort antwoord, gatentekstoefeningen, kruiswoordpuzzels, oefeningen met door elkaar gegooide zinnen, en matching- en ordeningsoefeningen.

NOVA ET VETERA

Nova et Vetera LXXVII/1-2 (november 1999) is een dubbelnummer met als thema 'Zelfstandig leren: een (r)evolutie?'. Dit themanummer bestaat uit vier delen. Deel 1 behandelt de fundamenteën: Joost Lowyck verheldert het begrippenkader; Géry van Outryve d'Ydewalle introduceert de lezer in de leerpsychologie; Filip Dochy en Henk Olivé belichten het facet 'probleemgestuurd leren' en wegen de mogelijkheden van ICT; Hetty Mulder en Helge Bonset belichten de Nederlandse situatie (ook verschenen in *VONK* 29/2, nov.-dec. 1999).

In de twee volgende delen is er aandacht voor experimenten en pogingen om zelfstandig werk te bevorderen op school- en op klasniveau. In deel 2 wordt verslag gedaan van twee experimenten die uitge-

voerd worden in het Sint-Laureinsinstituut (aso) in Zelzate en het Scheppersinstituut in Mechelen. Deel 3 belicht zelfstandig werk in verschillende vakken: Latijn en Grieks (Diane Vanherp), wiskunde (Rita Dhoore), economie (Luc Mondelaers), LO (Reginald Leper, Maïté Schiepers en Etienne Dehaene), Frans (Dominique Vanheste), aardrijkskunde (Jacques Denies) en geschiedenis (Kathleen Rogiers en Katrien Vermeire).

In het afsluitende vierde deel bespreekt Marc Van den Brande een aantal belangwekkende publicaties over het Nederlandse *Studiehuis* (zie ook de twee vorige nummers van *VONK*).

Nova et Vetera, VKSO,
Guimardstraat 1, 1040 Brussel,
tel. (02)507 07 34/31, fax (02)511 33 57

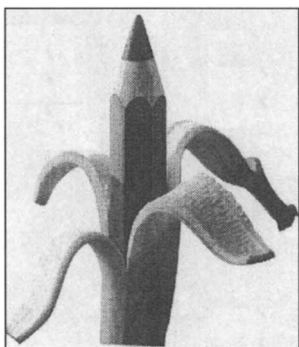
IVO

In *IVO (Informatie Vernieuwing Onderwijs)* 77, oktober-december 1999, lezen we een bijdrage van Marcela Deneve over 'leren leren, schoolse organisatie en teambetrokkenheid: een opdracht voor het middenkader'. Ze deelt de visie van de *VONK*-redactie over een schoolbrede aanpak van leren leren; inspanningen van individuele leraren hebben immers weinig effect. In dit artikel zet ze een aantal rendementsverhogende principes op een rij: preventief optreden; integratie door de leraar in het gewone lesgebeuren en met de leerstof als instrument; verticale en horizontale continuïteit; het evolutieprincipe; een zo hoog mogelijke graad van concreetheid van de instructies; afstap-

pen van vanzelfsprekendheid; eerlijkheid en bescheidenheid; en - niet onbelangrijk - veel geduld. Vervolgens staat ze stil bij een aantal voorwaarden om een 'project leren leren' op een succesvolle manier bij een leraren-groep in te leiden en het multiplier-effect te stimuleren.

*IVO, Werkgroep Informatie Vernieuwing Onderwijs,
Vilde-Olympiadelaan 25, 2020 Antwerpen,
tel. (03)820 66 28, fax (03)827 99 80*

EDUCA, de vakbeurs voor het onderwijs

Van **2 tot 5 maart 2000** vindt in Flanders Expo (Gent) *EDUCA* plaats, de vakbeurs voor het onderwijs. Thema: hoe ziet de school van morgen eruit?

In de demoruimte kunt u onder meer kennismaken met het op Internet gebaseerd teleleren *COHESION/IMAT*. Dit teleleerplatform is een ICT-tool om het onderwijs flexibeler te maken naar tijd, plaats en keuzemogelijkheden van student en docent. Meer informatie hierover vindt u op <http://www.digilearn.net>.

Voor een volledig overzicht van het programma van de EDUCA-beurs kunt u bel-len naar (09)241 92 11 of surfen naar <http://www.educa.be>.

INTERACTIEVE LEEROMGEVINGEN

Interactive Learning Environments is een wetenschappelijk tijdschrift dat zich richt tot al wie geïnteresseerd is in de leerdergerichte toepassing van de Informatie- en Communicatietechnologie (ICT) in het onderwijs. Het verschijnt drie keer per jaar. De volgende thema's komen aan bod:

- (1) individueel leren, o.a. nieuwe leeromgevingen, alle vormen van levenslang leren, actief en zelfstandig leren;
- (2) groepsactiviteiten, zoals on-line discussiegroepen, samenwerkend leren, peer tutoring en mentoring, evaluatievormen in de virtuele klas;
- (3) courseware.

Meer informatie is on line beschikbaar op <http://www.swets.nl/sps/journals/ile1.html>.

Wouter Brandt & Rita Rymenans
Universiteit Antwerpen (UIA)
Departement Didactiek en Kritiek
Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk
brandt@uia.ua.ac.be

T U S S E N D O O R

MEERTENS INSTITUUT OP INTERNET

Wat waren de populairste voornamen in de twintigste eeuw? Herleeft het dialect? Hoe zag het bureau waar de schrijver J.J. Voskuil werkte, er nu echt uit?

Op al deze vragen – en meer – is vanaf vrijdag 21 januari 2000 een antwoord te vinden op de uitvoerige en overzichtelijke website van het Meertens Instituut, dat zich bezighoudt met onderzoek en documentatie van de Nederlandse taal en cultuur:

<http://www.meertens.knaw.nl>

Het instituut presenteert hier onder andere zijn projecten en publicaties op het gebied van variatielinguïstiek en etnologie.

Onderzoekers en belangstellenden kunnen via de website vragen om inhoudelijke informatie aan de afdeling DOCUMENTAIRE INFORMATIEVERZORGING richten.

Op dit moment kan men een kijkje nemen in de VOORNAMENBANK en de FAMILIENAMENBANK. Het is de bedoeling dat op termijn steeds meer databanken op deze site raadpleegbaar zullen zijn.

Met de AGENDA blijft men op de hoogte van lezingen, studiedagen en symposia die het instituut organiseert.

Aantrekkelijk zijn ook de links naar andere sites van aanverwante instellingen en uitgevers, zo ook naar diverse BUREAU-sites. Zo krijgt u bijvoorbeeld een virtuele rondleiding door de werkplek van Maarten Koning.